

NEOBVEZUJUĆE SMJERNICE SUCIMA O KORIŠTENJU DRUŠTVENIH MREŽA

UNODC

United Nations Office on Drugs and Crime

UVOD

Ured Ujedinjenih naroda za droge i kriminalitet pokrenuo je Globalni program za provedbu Deklaracije iz Dohe kako bi se državama članicama pomoglo primijeniti Deklaraciju iz Dohe, koju je 2015. usvojio Trinaesti kongres Ujedinjenih naroda za sprječavanje kriminaliteta i kazneno pravosuđe. Deklaracijom se iznova potvrđuje predanost država članica „ulaganju svekolikih napora u sprječavanje i suzbijanje korupcije i u provedbu mjera usmjerenih na povećanje transparentnosti javne uprave i promicanje integriteta i odgovornosti naših kazneno-pravnih sustava u skladu s Konvencijom Ujedinjenih naroda protiv korupcije.”

Kako bi se postigli ti ciljevi, jedna od ključnih inicijativa u području Integriteta sudstva kao jednog od stupova Globalnog programa bila je uspostava Globalne mreže za promicanje i zaštitu integriteta sudstva u travnju 2018. u Beču. Globalna mreža za promicanje i zaštitu integriteta sudstva je platforma za pružanje pomoći pravosuđima da osnaže sudački integritet i spriječe korupciju u pravosuđu.

Tijekom skupa na kojem je u travnju 2018. bila pokrenuta Globalna mreža za promicanje i zaštitu integriteta sudstva te u internetskoj anketi provedenoj 2017. suci i drugi pravosudni dionici iz cijeloga svijeta izrazili su zabrinutost u pogledu korištenja društvenih mreža od strane dužnosnika i djelatnika u pravosuđu. Ta se zabrinutost odražava i u Deklaraciji o integritetu sudstva usvojenoj na kraju tog događaja, u kojoj su navedeni prioriteti Mreže. U Deklaraciji se posebno ističe važnost razvoja smjernica i drugih edukativnih materijala kako bi se sucima pomoglo nositi se s izazovima koji se tiču sudačkog integriteta i neovisnosti, uključujući izazove stvorene pojavom novih informacijsko-tehnoloških alata i društvenih mreža.

Imajući to na umu, Globalna mreža za promicanje i zaštitu integriteta sudstva počela je razvijati skup međunarodnih, neobvezujućih smjernica koje bi mogle (a) poslužiti kao izvor nadahnuća za pravosuđa koja razmišljaju početi razmatrati to pitanje; i (b) biti izvor informacija za suce o različitim opasnostima i prilikama u korištenju društvenih mreža. Kao dio te inicijative, u studenome 2018. u sjedištu Ujedinjenih naroda u Beču održan je sastanak Stručne skupine te je iste godine pokrenuta i svjetska anketa kako bi se utvrdilo s kojim konkretnim izazovima su suci suočeni prilikom korištenja društvenih mreža.

Sljedeći tekst i preporuke proizlaze iz razgovora održanih tijekom sastanka Stručne skupine, iz rezultata ankete, kao i iz širih savjetovanja sa sudionicima Mreže.

NEOBVEZUJUĆE SMJERNICE SUCIMA O KORIŠTENJU DRUŠTVENIH MREŽA

PREDGOVOR

Društvene mreže postale su važan dio društvenog života mnogih ljudi i zajednica, mijenjajući način na koji se informacije o njima prikupljaju, priopćavaju i šire.

S obzirom na narav sudačke dužnosti i ključnu važnost povjerenja javnosti u integritet i nepristranost sudova, korištenje društvenih mreža od strane sudaca, kako pojedinačno tako i skupno, nameće posebna pitanja i predstavlja opasnosti etičke naravi koje valja razmotriti.

Iako suci, kao i ostali građani, imaju pravo na slobodu izražavanja, uvjerenja, udruživanja i okupljanja, uvijek bi se trebali ponašati na način da očuvaju dostojanstvo svoje dužnosti te nepristranost i neovisnost pravosuđa. Način na koji pojedini sudac koristi društvene mreže može utjecati na javnu percepciju svih sudaca te općenito na povjerenje u pravosudne sustave.

Pitanje korištenja društvenih mreža od strane sudaca je složeno. S jedne strane, pojedini slučajevi korištenja društvenih mreža među sucima doveli su do situacija u kojima su ti suci bili percipirani kao pristrani ili podvrgnuti neprimjerenim vanjskim utjecajima. S druge strane, društvene mreže mogu stvoriti prilike za širenje dosega stručnog znanja sudaca, povećanje razumijevanja prava kod građana i njegovanje okruženja otvorenog sudstva i bliskosti sa zajednicama kojima suci služe. Osim toga, bilo je slučajeva kada su društvene mreže poslužile kao platforma za internetsko zlostavljanje ili uznemiravanje sudaca.

U opće priznatim Bangalorškim načelima ponašanja sudaca utvrđuje se šest ključnih vrijednosti koje bi trebale usmjeravati rad i život svakog suca, a to su neovisnost, nepristranost, integritet, doličnost, jednakost, stručnost i marljivost. Prilikom korištenja društvenih mreža, suci bi se uvijek trebali voditi Bangalorškim načelima, kao i njima priloženim iscrpnim Komentarom. Međutim, valja napomenuti da u vrijeme kada su ti dokumenti bili prvi put sastavljeni, platforme društvenih mreža nisu postojale, te se i nijedan drugi dokument posebno ne odnosi na njihovo korištenje, niti sadrži savjete glede jedinstvenih izazova i prilika koji mogu proizaći iz platformi društvenih mreža.

Danas je dostupan čitav niz platformi društvenih mreža, pri čemu svaka platforma nudi različite usluge, pruža različite prilike za interakciju te je usmjerena različitoj publici. Tako mogu nastati različita očekivanja u pogledu sadržaja, vrste i učestalosti angažmana za različite platforme. Osim toga, većina se platformi društvenih mreža kontinuirano razvija. Stoga mogu biti prikladni različiti pristupi, ovisno o naravi i vrsti platforme.

Društvene mreže olakšavaju sve veći broj prilika za raznovrsne internetske veze i odnose sa sucima. To može utjecati, između ostaloga, na pravila i načela koja uređuju komunikaciju *ex parte*, pristranost ili predrasude, kao i vanjske utjecaje.

Uporaba pojmova kao što su „frendanje” i „praćenje” u kontekstu društvenih mreža obično se razlikuje od one uvriježene. U nekim slučajevima ti pojmovi mogu značiti tek odnos uspostavljen između pružatelja sadržaja (kao što je pisac novinske rubrike) i čitatelja ili pretplatnika. Međutim, u drugim slučajevima stupanj internetske interakcije može postati osobno angažiraniji ili čak intiman, te će stoga sudac trebati biti na oprezu, a možda će biti potrebni i otkrivanje, diskvalifikacija, izuzeće ili druge radnje slične onima uspostavljenima za konvencionalne, izvanmrežne odnose. Mnogo će ovisiti o naravi same platforme društvene mreže i o načinima koje je ona razvila za olakšavanje kontakata među njezinim korisnicima.

Svrha teksta koji slijedi je dati smjernice, kako sucima, tako i pravosuđima (kao i drugim nositeljima pravosudnih dužnosti i sudskom osoblju, ako je to primjenjivo, a s obzirom na činjenicu da i njihovo ponašanje može utjecati na integritet sudstva i povjerenje javnosti u pravosuđe) i naznačiti širi okvir u pogledu toga kako usmjeravati i obučavati suce o korištenju raznih platformi društvenih mreža u skladu s međunarodnim i regionalnim standardima sudačkog ponašanja i etike te postojećim kodeksima ponašanja.

Naposljetku, baveći se raznim pitanjima u vezi s korištenjem društvenih mreža od strane sudaca i izradom njima namijenjenih uputa i programa osposobljavanja, treba uzeti u obzir i razlike među kulturama i pravnim tradicijama.

OPASNOSTI I PRILIKE ZA OSVJEŠTAVANJE SUDACA O KORIŠTENJU DRUŠTVENIH MREŽA

1. Važno je da suci, i kao građani i kao nositelji pravosudne dužnosti, budu uključeni u zajednice kojima služe. U doba kada takva uključenost sve više podrazumijeva internetske aktivnosti, sucima ne bi smjelo biti zabranjeno odgovarajuće sudjelovanje na društvenim mrežama. Međutim, javna korist njihove uključenosti i sudjelovanja mora biti uravnotežena s potrebom za održavanjem povjerenja javnosti u pravosuđe, pravom na pošteno suđenje i nepristranost, integritetom i neovisnošću pravosudnog sustava u cjelini.
2. Bangalorška načela sudačkog ponašanja i druga postojeća međunarodna, regionalna i nacionalna pravila, standardi i konvencije sudačkog ponašanja i sudačke etike primjenjuju se kako na digitalne živote sudaca, tako i na njihove stvarne živote. Društvene mreže otvaraju zanimljive izazove i prilike te na različite načine, kojih suci trebaju biti svjesni, čine Bangalorška načela relevantnima. Mogu postojati i dodatni zahtjevi koji utječu na sudačku diskreciju prilikom korištenja ove tehnologije. Međutim, takvi dodatni zahtjevi ne bi smjeli biti svojstveni pojedinoj tehnologiji koja se koristi u određenom trenutku, već trebaju biti opće primjenjivi.

3. Bez obzira na to služe li se ili ne društvenim mrežama, suci bi trebali imati opće znanje o društvenim mrežama, uključujući znanje o načinu na koji te mreže mogu stvoriti dokaze u predmetima u kojima suci mogu odlučivati. Suci bi trebali razumjeti i postojeće internetske komunikacijske alate i tehnologiju, uključujući tehnologiju temeljenu na umjetnoj inteligenciji.
4. Sucima treba osigurati pohađanje posebnog osposobljavanja o prednostima, opasnostima i zamkama u vezi s njihovim korištenjem društvenih mreža, kao i u vezi s korištenjem društvenih mreža od strane članova njihovih obitelji, njima bliskih prijatelja i sudskog osoblja.
5. Korištenje društvenih mreža od strane pojedinačnih sudaca treba očuvati moralni autoritet, integritet, doličnost i dostojanstvo njihove sudačke dužnosti.
6. Suci trebaju biti svjesni praktičnih aspekata internetskih oblika izražavanja i udruživanja te ih uzeti u obzir. Ti aspekti podrazumijevaju moguće veći doseg u smislu publiciteta ili proširivanja na veće mreže te dulje trajanje izjava, kao i moguće značajne implikacije razmjerno malih i usputnih radnji (kao što je „lajkanje”) ili prenošenja informacija koje su iznijele druge osobe na neki drugi način.
7. Pravosuđa se potiče da potraže pomoć pravne struke i civilnog društva radi demistifikacije pojmova sudova i pristupa pravosuđu. Suci bi trebali biti svjesni da nadležna tijela sudova ili pravosuđa općenito mogu razmatrati i koristiti prilike koje s tim u vezi pružaju društvene mreže i internetske zajednice.
8. Kada je u Bangalorškim načelima sudačkog ponašanja i Komentaru riječ o sudačkoj sposobnosti obrazovanja javnosti i pravne struke ili sudjelovanja u javnoj raspravi, to osim drugih oblika komunikacije može podrazumijevati i korištenje društvenih mreža.
9. Suci trebaju voditi računa da razina njihovog korištenja društvenih mreža ne utječe nepovoljno na njihovu sposobnost stručnog i marljivog obnašanja sudačke dužnosti.
10. Institucionalno (za razliku od pojedinačnog) korištenje društvenih mreža od strane sudova može, u odgovarajućim okolnostima, biti vrijedno oruđe za promicanje pitanja kao što su (a) pristup pravosuđu; (b) sudovanje, osobito učinkovitost sudstva i brzina u rješavanju predmeta; (c) odgovornost; (d) transparentnost; i (e) povjerenje javnosti u sudove i pravosuđe, razumijevanje sudova i pravosuđa od strane javnosti i poštovanje javnosti prema sudovima i pravosuđu.
11. Sudovi koji rade na stvaranju internetskih portala za rješavanje sporova trebaju razmotriti opasnosti od dopuštanja korisnicima sudova da koriste svoje profile na društvenim mrežama za pristup takvim portalima, osobito u pogledu praksi prikupljanja podataka putem platformi društvenih mreža.

OTKRIVANJE IDENTITETA SUDACA NA DRUŠTVENIM MREŽAMA

1. Suci smiju na društvenim mrežama koristiti svoja stvarna imena i prezimena te navesti da obnašaju sudačku dužnost ako to nije u suprotnosti s primjenjivim etičkim standardima i postojećim pravilima.
2. Tijekom izrade ovih smjernica, bila su izražena suprotstavljena stajališta o korištenju pseudonima sudaca na društvenim mrežama te o tom pitanju nije bio postignut konsenzus. Ove smjernice kao takve ne preporučaju niti zabranjuju korištenje pseudonima. Međutim, može se reći da ponašanje sudaca na društvenim mrežama mora biti u skladu sa svim etičkim standardima koji se odnose na njihovu struku. Pseudonime se nikada ne smije koristiti kako bi se omogućilo neetično ponašanje na društvenim mrežama. Osim toga, korištenje pseudonima nije nikakvo jamstvo da stvarno ime i prezime ili sudački položaj neće postati poznati.
3. Suci trebaju voditi računa o rasponu platformi društvenih mreža i prepoznati da u slučaju nekih platformi može biti korisno odvojiti privatni od profesionalnog identiteta. Razumijevanje načina na koji razne platforme funkcioniraju i vrsta informacija koje je potrebno ili primjereno dijeliti na platformama mogu biti teme pogodne za osposobljavanje sudaca.

SADRŽAJ I PONAŠANJE NA DRUŠTVENIM MREŽAMA

1. Postojeća načela koja se odnose na dostojanstvo sudova, sudačku nepristranost i pravičnost podjednako se primjenjuju na komunikaciju na društvenim mrežama.
2. Suci trebaju izbjegavati izražavanje stajališta ili dijeljenje osobnih informacija na internetu koje može potkopati sudačku neovisnost, integritet, doličnost, nepristranost, pravo na pošteno suđenje ili povjerenje javnosti u pravosuđe. Isto načelo vrijedi za suce bez obzira na to jesu li ili nisu otkrili svoja stvarna imena i prezimena ili sudački položaj na društvenim mrežama.
3. Suci ne smiju sudjelovati u razmjenama informacija na stranicama društvenih mreža ili sustavima razmjene poruka sa strankama, njihovim zastupnicima ili širom javnošću o predmetima u kojima odlučuju ili bi mogli odlučivati.
4. Suci moraju voditi računa o tonu i jeziku te biti profesionalni i razboriti u pogledu svih interakcija na svim platformama društvenih mreža. Za svaku stavku sadržaja na društvenim mrežama (kao što su objave, komentari na objave, ažuriranja statusa, fotografije, itd.) može biti korisno razmotriti kakav bi mogao biti njezin utjecaj na sudačko dostojanstvo ako bi se ona otkrila široj javnosti. Isti oprez valja primijeniti i prilikom reagiranja na sadržaj na društvenim mrežama koji su drugi učitali.
5. Suci se prema drugima trebaju odnositi s dostojanstvom i poštovanjem, ne smiju koristiti društvene mreže kako bi trivializirali tuđu zabrinutost ili davati primjedbe koje su diskriminirajuće po bilo kojoj osnovi po kojoj je diskriminacija zabranjena.

6. Poznato je da društvene mreže znatno olakšavaju istraživanje o strankama putem interneta i otkrivanje informacija koje nisu dio dokaza pred sudom ili sudištem. U skladu s pravilima o dokazivanju u različitim pravnim porecima, suci se trebaju suzdržati od istraživanja aspekata predmeta na internetu, uključujući stranke i svjedoke, jer bi to moglo utjecati na njihove odluke u predmetu (ili stvoriti percepciju da su njihove odluke pod takvim utjecajem).
7. Suci trebaju razmotriti može li bilo koji digitalni sadržaj koji je prethodio njihovu imenovanju na sudačku dužnost naštetiti povjerenju javnosti u njihovu nepristranost ili u nepristranost sudstva općenito. Suci trebaju poštovati primjenjiva pravila njihovih pravnih poredaka glede otkrivanja i uklanjanja takvog sadržaja. Ako ne postoje nikakva pravila, suci trebaju razmisliti o uklanjanju sadržaja. Može biti potrebno posavjetovati se o tome bi li bilo ispravno ukloniti takav sadržaj i kako to učiniti.
8. Ako se suca vrijeđa ili zlostavlja na internetu, on/ona treba zatražiti uputu od nadređenih kolega sudaca ili od drugih mehanizama uspostavljenih u pravosuđu, ali se treba suzdržati od izravnog odgovaranja. Pravosudni sustavi se potiču da sucima daju smjernice kako odgovoriti na internetsko uznemiravanje ili zlostavljanje.
9. Sudac smije koristiti platforme društvenih mreža kako bi pratio teme koje ga zanimaju. Može biti vrijedno pratiti široki raspon tema i komentatora kako bi se izbjeglo stvaranje vlastitih „komora jeke” (eng. *echo chamber*). Međutim, sudac treba biti na oprezu kada je riječ o praćenju ili „lajkanju” određenih interesnih skupina, kampanja ili komentatora ako povezivanje s njima može naštetiti povjerenju javnosti u nepristranost suca ili u nepristranost sudstva općenito.
10. Suci trebaju osigurati da ne koriste svoje račune na društvenim mrežama kako bi izravno ili posredno promicali vlastite financijske ili poslovne interese ili interese trećih strana.

INTERNETSKA PRIJATELJSTVA I ODNOSI

1. Suci trebaju biti svjesni da se uporaba pojmova kao što su „frendanje”, „praćenje,” itd. u kontekstu društvenih mreža može razlikovati od one uvriježene i da može biti manje bliska ili angažirana. Međutim, ako stupanj interakcije, internetske ili neke druge, postane osobno angažiraniji ili intimniji, suci trebaju nastaviti poštovati Bangalorška načela sudačkog ponašanja, koja u odgovarajućim situacijama nalažu oprez, otkrivanje, diskvalifikaciju, izuzeće ili druge radnje slične onima uspostavljenima za konvencionalne izvanmrežne odnose.
2. Suci trebaju povremeno pratiti prošle i sadašnje račune na društvenim mrežama i, prema potrebi, poduzeti mjere preispitivanja sadržaja i odnosa.
3. Suci trebaju razviti i dosljedno primjenjivati odgovarajuću etiketu za uklanjanje i/ili blokiranje pratitelja/prijatelja/itd., osobito kada je razumno za očekivati da bi propust da se to učini stvorio dojam pristranosti ili predrasuda.
4. Razborito je i mudro da suci postupaju s dužnom pažnjom i brigom kada sklapaju internetska prijateljstva i uspostavljaju internetske veze i/ili kada prihvaćaju internetske zahtjeve za prijateljstvo.

5. Kad god postoji nesigurnost glede internetskih veza ili sadržaja, suce se potiče da potraže savjet od priznatih stručnjaka za društvene mreže i/ili od savjetnika za pitanja sudačke etike koje osigurava pravosuđe.
6. Suci trebaju izbjegavati prihvaćanje zahtjeva stranaka ili njihovih pravnih zastupnika za prijateljstvo ili slanje takvih zahtjeva strankama ili njihovim pravnim zastupnicima, kao i sve druge interakcije s njima na društvenim mrežama. Isto vrijedi za svjedoke i sve druge poznate zainteresirane strane.
7. Suce treba podučiti kako članove svojih najužih obitelji, bliske prijatelje, sudsko osoblje, itd. upoznati s etičkim obvezama suca i kako korištenje društvenih mreža može potkopati poštovanje tih obveza.

PRIVATNOST I SIGURNOST

1. Suce se savjetuje da se upoznaju s politikama, pravilima i postavkama zaštite sigurnosti i privatnosti na platformama društvenih mreža koje koriste, da ih povremeno provjeravaju i da budu oprezni u cilju osiguravanja osobnog, profesionalnog i institucionalnog integriteta i zaštite.
2. Bez obzira na postavke, suce se savjetuje ne davati nikakve komentare i ne upuštati se ni u kakva ponašanja na društvenim mrežama koja bi mogla biti neugodna ili neprikladna kada bi postala opće poznata.
3. Suci trebaju biti svjesni opasnosti i doličnosti dijeljenja osobnih informacija na društvenim mrežama. Suci trebaju biti osobito svjesni opasnosti za privatnost i sigurnost koje predstavlja otkrivanje njihove lokacije ili bilo koje slične informacije, izravno ili neizravno, objavama na društvenim mrežama. Suci, k tome, trebaju biti svjesni da čak i ako nisu aktivni korisnici društvenih mreža, opasnosti za privatnost i sigurnost mogu proizaći iz korištenja društvenih mreža od strane članova njihovih obitelji, bliskih prijatelja, sudskog osoblja, itd.
4. Suci trebaju biti svjesni da se način na koji ih se percipira na društvenim mrežama može temeljiti ne samo na njihovom aktivnom korištenju društvenih mreža, već i na tome koje informacije primaju i od koga, čak i ako nisu oni uputili zahtjev za kontakt.
5. Bez obzira na to koriste li društvene mreže ili ne, suci trebaju biti oprezni kako se ponašaju u javnosti, jer je moguće snimiti fotografije ili načiniti snimke koje se mogu brzo proširiti na društvenim mrežama.
6. Sudovi i pravosuđe trebaju učiniti prioritarnim i olakšati osposobljavanje sudaca o korištenju društvenih mreža kako bi se suce osposobilo da učinkovito upravljaju računima kojima se služe.

OSPOSOBLJAVANJE

1. Suce treba periodički podučavati o relevantnim pitanjima i problemima, kao što su:
 - i. koje platforme društvenih mreža su dostupne za korištenje;
 - ii. kako te platforme funkcioniraju;
 - iii. koje su koristi od sudjelovanja na tim platformama;
 - iv. koje su potencijalne opasnosti/posljedice od tog sudjelovanja;
 - v. kako suci trebaju sudjelovati s odgovarajućom suzdržanošću kako bi zaštitili svoju sigurnost i ispunili svoje obveze očuvanja sudačke neovisnosti, dostojanstva dužnosti i povjerenja javnosti;
 - vi. kako članove obitelji treba na odgovarajući način uputiti da ispune svoju zadaću i osiguraju da suci ne budu izloženi sigurnosnim rizicima te da uspješno ispunjavaju svoje obveze kao suci;
 - vii. kako korištenje društvenih mreža od strane sudskog osoblja isto tako može utjecati na povjerenje javnosti u sudstvo, sudački integritet, nepristranost i neovisnost; i
 - viii. zašto izbjegavati istraživanje o strankama i otkrivanje informacija koje nisu dio dokaza pred sudom ili sudištem.
2. Osposobljavanje treba organizirati za novo imenovane suce. Osim toga, osposobljavanje za suce treba organizirati na trajnoj i kontinuiranoj osnovi i, ako je to moguće, treba ga učiniti dostupnim i elektroničkim putem.
3. Trebaju postojati stalni povjerljivi resursi namijenjeni postavljanju upita i traženju savjeta prema potrebi. Sudstvo treba razmotriti objavu anonimne kompilacije takvih savjeta i uputa. Sudstvo može razmotriti i pripremu drugih praktičnih smjernica za suce na temu korištenja društvenih mreža.